

Samuli Apajalahti

Opettajat paljosta vastuussa

Lainsäätäjät antaa koululle tehtävän ja tavoitteet, kunta toimihenkilöt ja taloudelliset resurssit, mutta – loppujen lopuksi kuitenkin opettajat tekevät koulun. Näin sanoessani haluan korostaa sitä, että parhaidenkin ulkoisten olosuhteiden vallitessa koulun työ tapahtuu ja työn tulokset kypsyvät opettajien ja oppilaiden jokapäiväisessä kohtaamisessa. Siinä syntyy tai on syntymättä otollinen ilmapiiri oppilaiden motivoitumiselle kasvuun ja oppimiseen. Pysin kuvailemaan, miten opettajat ovat eri aikoina ja eri koulumuodoissa tehtävänsä nähneet ja asemansa kokeneet.

Oppivelvollisuuslain syntyessä oli sekä kansakoululla että oppikoululla jo pitkä taival takanaan. Kansakoulun tehtävänä oli kaikille kansalaisille tärkeiden perustietojen ja –taitojen opettaminen. Kenties vieläkin merkityksellisempi oli koulun kasvatustehtävä. Siihen sillä oli hyvät edellytykset, kun opettajat nauttivat yleistä arvostusta ja heillä oli kiistaton, kasvattajalle välttämätön auktoriteetti oppilaiden keskuudessa.

Oppikoulua kävi huomattavasti vähäisempi osa oppivelvollisista. Oppikoulun tehtävänä olikin johtaa jatko-opintoihin yliopistossa ja muissa korkeammassa oppilaitoksissa. Se näkyi sekä koulun lukusuunnitelmassa että opettajakunnassa. En varmaan kovasti erehdy, jos sanon monien maistereiden opettaneen enemmän omaa oppiainettaan kuin oppilaitaan. Silti oppikoulunkin opettajat olivat kasvattajia ollessaan jatkuvasti tekemisissä oppilaidensa kanssa ja jakaessaan erilaisia haasteita. Kyllä hekin tekivät työtänsä koko persoonallisuudellaan ja paljolti samaistuivat omaan kouluunsa.

Oppikoulua käyvien määrä kasvoi jatkuvasti ja sotiemme jälkeen se suorastaan ryöstäytyi hallinnasta. Kansakoulu ei näyt-

tänyt enää tyydyttävän kaikkien sivistystarvetta. Opettajan tärkeäksi tehtäväksi tuli oppilaidensa valmistaminen pääsytutkintoon. Kansakouluun jääneiden opettaminen on saattanut olla turhauttavaakin. Oppikoulun opettajien ongelmaksi puolestaan muodostui entistä epätasaisempi oppilasaines entistä suuremmissa luokissa. Toisaalta taas luokalle jäämiset ja koulusta eroamisesta lisääntyivät. Kun lisäksi oppikoulu ei maantieteelliskään ollut kaikkien saavutettavissa, koulujärjestelmän perusteellinen uudistaminen tuli ajankohtaiseksi.

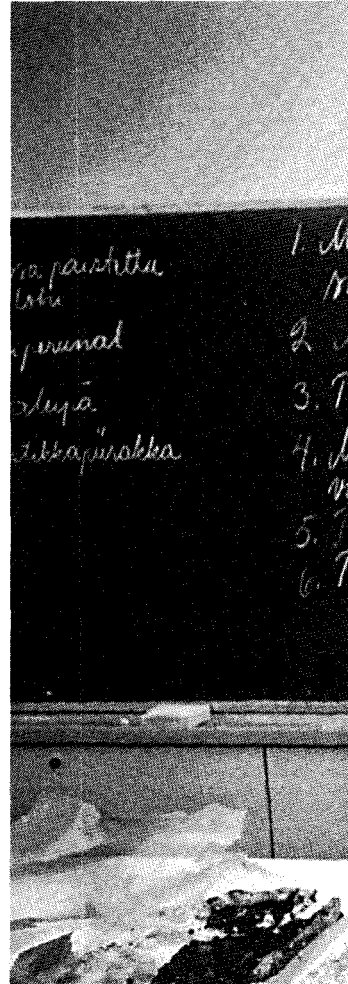

Suomalais-venäläinen koulu 1980-luku, Helsinki

En halua tässä yhteydessä puuttua pitkään ja osin kiivaaseenkin taisteluun peruskoulusta oppikoulunopettajien puolustaessa omia koulujaan. Taistelun tuoksinassa eri aineiden ja lopulta eri koulumuotojenkin opettajat löysivät toisensa. Ja näin syntyi sivutuotteena koko maailmassa harvinainen kaikkien opettajien yhteinen edunvalvontajärjestö, aluksi Opettajien, myöhemmin Opetusalan ammattijärjestö OAJ.

Kun vuonna 1977 koko maa oli siirtynyt peruskouluun, oli Suomeen saatu todellinen ”koko kansan koulu”. Kaikille yhteisen peruskoulun opetussuunnitelma muistutti keskikoulun lukusuunnitelmaa. Siitä kuitenkin luovuttiin varsin pian ja tasokurssit korvattiin tuntikehysjärjestelmällä, joka antoi kunnille ja sen kautta myös opettajille vaikutusmahdollisuuden koulun työn järjestelyssä. Yhtenäiskoulun keskeisestä periaatteesta ei kuitenkaan luovuttu. Peruskoulun tuli antaa kaikille oppilailleen jatko-opintokelpoisuus kaikissa keskiasteen oppilaitoksissa.

Peruskoulu etsii yhä muotoaan. En lähde arvailemaan, miten tämän päivän peruskoulunopettaja tehtävänsä näkee ja työnsä kokee. Peruskoulusta saadaan huolestuttaviakin viestejä. Ne saattavat olla liioiteltuja, mutta ongelmia kuitenkin on olemassa. Nyky-yhteiskunta tarjoaa nuorille runsaasti myötäk kasvattajia niin hyvään kuin pahaankin. Kotien kasvatusto on höltyvässä eikä koulu voi koskaan korvata kotia kasvattajana.

Oppimistavoitteet jäävät osalta oppilaista saavuttamatta, heidän tulee kuitenkin istua koulussa yhdeksän vuotta. Vaatimuksista ei voida tinkiä, Suomi elää osaamisesta ja koulutuksen taso on säilytettävä.

Ei ole ihme, että monien ongelmien keskellä ja jatkuvien uudistusten pyörteessä opettajat väsyvät, turhautuvat ja useat jopa lähtevät koulusta. Työtä koulun kehittämisessä siis kyllä riittää. Tärkeintä kuitenkin on huolehtia siitä, että koululla on aina pätevä ja työhönsä motivoitunut opettajakunta, sillä - loppujen lopuksi - kuitenkin opettajat tekevät koulun.

